ผลของการรับรู้ความสามารถแห่งตนและแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

EFFECTS OF SELF-EFFICACY AND SOCIAL SUPPORT ON WASTE MANAGEMENT AMONG THE POPULATION OF KLANG SUBDISTRICT, DET UDOM DISTRICT, UBON RATCHATHANI PROVINCE

(Received: December 14,2024 ; Revised: December 26,2024 ; Accepted: December 28,2024)

ธวัชชัย บัวขาว[1]
Thawatchai Buakhao[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบกึ่งทดลองครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการรับรู้ความสามารถแห่งตนและแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 36 คน รวม 72 คน กลุ่มทดลอง คือ ประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มเปรียบเทียบ คือ ประชาชนตำบลบัวงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมเป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ กลุ่มเปรียบเทียบได้รับโปรแกรมปกติ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 2 ครั้ง ก่อนและหลังการทดลอง ระหว่างวันที่ 2 กันยายน 2567 ถึงวันที่ 2 ธันวาคม 2567 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนานำเสนอด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มัธยฐาน เปอร์เซนต์ไทล์ที่ 25 และ 75 เปรียบเทียบผลต่างของคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบโดยใช้สถิติ paired t-test และระหว่างกลุ่มโดยใช้สถิติ Independent t-test กำหนดนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลองผลต่างคะแนนเฉลี่ยของความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การมีส่วนร่วม แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการจัดการขยะของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การรับรู้ความสามารถแห่งตน แรงสนับสนุนทางสังคม การจัดการขยะ

Abstract

This quasi-experimental research aimed to study the effects of self-efficacy and social support on waste management among the population of Klang Subdistrict, Det Udom District, Ubon Ratchathani Province. The sample was divided into two groups, with 36 participants in each group, totaling 72 participants. The experimental group consisted of residents of Klang Subdistrict, Det Udom District, Ubon Ratchathani Province, while the comparison group consisted of residents of Bua Ngam Subdistrict, Det Udom District, Ubon Ratchathani Province. The experimental group received a program over 12 weeks, while the comparison group received the standard program. Data were collected twice, before and after the experiment, between September 2, 2024, and December 2, 2024, using questionnaires. Data analysis was performed using descriptive statistics, presented as percentages, means, standard deviations, medians, and 25th and 75th percentiles. Differences in mean scores within the experimental and comparison groups were compared using paired t-tests, and between groups using independent t-tests, with statistical significance set at 0.05.

The results showed that, after the experiment, the differences in mean scores for knowledge, attitudes, self-efficacy, participation, social support, and waste management behaviors in the experimental group were significantly higher than before the experiment and higher than in the comparison group, with statistical significance at the 0.05 level.

Keywords: Self-efficacy, Social support, Waste management

[1] โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

บทนำ

การจัดการขยะเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนทั่วโลก ในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา การจัดการขยะที่ไม่เหมาะสมส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การปนเปื้อนของน้ำและดิน การแพร่กระจายของโรค และปัญหาด้านสุขภาพที่หลากหลาย[1] ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่เผชิญกับปัญหาด้านการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่พยายามจะจัดการกับปัญหานี้ แต่ยังคงมีความท้าทายในการนำไปปฏิบัติและบรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ การขาดการจัดการขยะอย่างเหมาะสมมีผลกระทบที่รุนแรงต่อทั้งสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของมนุษย์ มลพิษทางน้ำและดินเกิดขึ้นเมื่อขยะถูกทิ้งลงในแหล่งน้ำและดินโดยตรง ทำให้มีสารเคมีและโลหะหนักปนเปื้อน นอกจากนี้การย่อยสลายขยะโดยไม่มีการควบคุมก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เช่น มีเทนและคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน ขยะยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคและพาหะนำโรคที่สามารถแพร่กระจายสู่มนุษย์ ทำให้เกิดโรคร้ายแรงต่าง ๆ การทิ้งขยะลงสู่ธรรมชาติยังทำลายระบบนิเวศ ทำให้สัตว์และพืชเผชิญกับสารพิษและขยะที่ย่อยสลายยาก ดังนั้น การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการปกป้องสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน[2]

หนึ่งในทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์ที่สำคัญคือ ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถแห่งตน (Self-Efficacy Theory) ของ Bandura[3] ทฤษฎีนี้กล่าวถึงความเชื่อของบุคคลในความสามารถของตนเองในการดำเนินกิจกรรมหรือการจัดการปัญหาต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คนที่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองจะมีความพยายามและความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองต่ำ การรับรู้ความสามารถแห่งตนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ อีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะคือ แรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support) แรงสนับสนุนทางสังคมหมายถึงการได้รับการสนับสนุน ความช่วยเหลือหรือการยอมรับจากคนรอบข้าง เช่น ครอบครัว เพื่อน หรือชุมชน แรงสนับสนุนทางสังคมสามารถส่งเสริมให้บุคคลมีความมั่นใจและมีกำลังใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ[4] ในบริบทของการจัดการขยะ แรงสนับสนุนทางสังคมสามารถช่วยให้ประชาชนมีความมั่นใจในการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้น การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะในบริบทของประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด แม้ว่าจะมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะในบริบทของเมืองใหญ่หรือพื้นที่อุตสาหกรรม แต่การศึกษาในพื้นที่ชนบทยังคงมีอยู่น้อยมาก การวิจัยนี้จึงเป็นการเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ที่มีอยู่ โดยการนำข้อมูลจากการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาแนวทางและนโยบายในการจัดการขยะที่เหมาะสมในพื้นที่ชนบทของประเทศไทย การศึกษานี้คาดว่าจะมีผลกระทบที่สำคัญในการเพิ่มพูนความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชน และช่วยเสริมสร้างแนวทางในการปรับปรุงการจัดการขยะในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน งานวิจัยเกี่ยวกับแรงสนับสนุนทางสังคมพบว่า แรงสนับสนุนจากครอบครัวและเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการขยะ การศึกษาโดย Li & Zhang [5] พบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรีไซเคิลขยะในกลุ่มประชาชนในเมืองจีน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาโดย Tadesse[6] ที่พบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมจากชุมชนมีผลต่อพฤติกรรมการรีไซเคิลขยะในเอธิโอเปีย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ความสามารถแห่งตนมีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การศึกษาโดย Ojedokun & Balogun[7] พบว่าการรับรู้

ความสามารถแห่งตนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการจัดการขยะในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย ในขณะที่การศึกษาโดย Strecher, DeVellis, Becker & Rosenstock[8] พบว่าการรับรู้ความสามารถแห่งตนมีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพหลายด้าน รวมถึงการจัดการขยะด้วย

ตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการขยะที่ยังไม่ดีเพียงพอ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ การศึกษาในตำบลกลางนี้จึงมีความสำคัญ เนื่องจากจะช่วยให้เราเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน และสามารถพัฒนาแนวทางการจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การวิจัยนี้จะนำผลการศึกษามาใช้ในการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการจัดการขยะในชุมชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี และพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อให้การจัดการขยะเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ และการวิจัยนี้ยังมีความสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถแห่งตนและแรงสนับสนุนทางสังคมในบริบทของการจัดการขยะ ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของประชาชนในการจัดการขยะ และสร้างแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการขยะที่ดีขึ้น นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสามารถนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายและมาตรการในการจัดการขยะที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ชนบทในประเทศไทย เพื่อให้การจัดการขยะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อเปรียบเทียบผลต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การมีส่วนร่วม แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการจัดการขยะภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง

2) เพื่อเปรียบเทียบผลต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การมีส่วนร่วม แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการจัดการขยะระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi– Experimental Research) โดยแบ่งประชากรที่ศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม เป็นการศึกษาแบบ Two Group Pretest–Posttest Design โดยกำหนดกลุ่มทดลองเป็นประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้จากการคำนวณ และได้รับโปรแกรมการรับรู้ความสามารถแห่งตนและแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการจัดการขยะของประชาชน จำนวน 36 คน กลุ่มเปรียบเทียบ ได้แก่ ประชาชนตำบลบัวงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้จากการคำนวณและไม่ได้รับโปรแกรมการรับรู้ความสามารถแห่งตนและแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการจัดการขยะของประชาชน จำนวน 36 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร (Populations) ได้แก่ อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

2) กลุ่มตัวอย่าง (Samples) ประกอบด้วยกลุ่มทดลอง ได้แก่ ประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้จากการคำนวณ จำนวน 36 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ ได้แก่ ประชาชนตำบลบัวงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้จากการคำนวณ จำนวน 36 คน จากการคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างประชากร 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน[9] แทนค่าจากงานวิจัยของณัทกร วิฑิตธิรานันท์[10]

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการทดลอง คือ โปรแกรมการรับรู้ความสามารถแห่งตนและแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการการจัดการขยะกิจกรรมเพิ่มสาระน่ารู้เรื่องการคัดแยกขยะผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการกระบวนการกลุ่ม กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะผ่านกระบวนการสร้างบทบาทสมมติ กิจกรรมเสริมพลังให้เกิดการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมการคัดแยกขยะ กิจกรรมการสร้างแรงจูงใจการคัดแยกขยะผ่านการพูดคุย ให้กำลังใจและการสร้างแรงจูงใจจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และกิจกรรมเยี่ยมเสริมพลังด้านคุณค่า การรับรู้ความสามารถแห่งตน ของตนต่อชุมชนและสังคม

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 7 ส่วน ประกอบด้วย 1. ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล จำนวน 6 ข้อ, 2. ความรู้ จำนวน 15 ข้อ, 3. ทัศนคติ จำนวน 15 ข้อ, 4. การรับรู้ความสามารถแห่งตน จำนวน 10 ข้อ, 5. การมีส่วนร่วม จำนวน 10 ข้อ, 6. แรงสนับสนุนทางสังคม จำนวน 10 ข้อ และ 7. พฤติกรรมการจัดการขยะ จำนวน 15 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การทดสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยนำเครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา โดยพิจารณาให้ครอบคลุมถึงความถูกต้องของเนื้อหา ภาษาและสำนวนที่ใช้ หลังจากนั้นได้นำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปทดสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามต่อไปและหาความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหา ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และความเชื่อมั่น (Reliability) หาโดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 ชุด ที่ตำบลโพนงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี และหาค่าความเชื่อมั่นด้านความรู้ โดยใช้ KR-20 ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การมีส่วนร่วม แรงสนับสนุนทางสังคม โดยใช้ Cronbach's alpha coefficient ได้ค่าความเชื่อมั่นด้านความรู้เท่ากับ 0.84 ทัศนคติ เท่ากับ 0.86 การรับรู้ความสามารถแห่งตน เท่ากับ 0.80 การมีส่วนร่วมเท่ากับ 0.82 และแรงสนับสนุนทางสังคม เท่ากับ 0.88 ตามลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยทำหนังสือถึงนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอเข้าดำเนินการวิจัยในพื้นที่ของสถานบริการในสังกัด

2) ชี้แจงขั้นตอนการทำวิจัยต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเจ้าของพื้นที่ที่จะดำเนินการวิจัย

3) การทำความเข้าใจในกระบวนการทดลองแก่กลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 พื้นที่

4) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการทดลอง

5) ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการทดลองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการทั้งหมด 12 สัปดาห์ ตามกิจกรรมที่วางไว้

6) จัดเก็บข้อมูลหลังการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1) วิเคราะห์ข้อมูลด้านลักษณะประชากรโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มัธยฐาน เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 และ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75

2) การเปรียบเทียบผลต่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองภายในกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ โดยใช้สถิติ Paired t-test ในเรื่องความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การมีส่วนร่วม แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน

3) การเปรียบเทียบผลต่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ โดยใช้สถิติ Independent t-test ในเรื่อง ความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การมีส่วนร่วม แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน

จริยธรรมการวิจัย

ผ่านการรับรองโดยคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี รหัสโครงการ SSJ.UB 136 ลงวันที่ 2 กันยายน 2567

ผลการวิจัย

1) กลุ่มทดลอง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 69.44 มีอายุเฉลี่ย 49.05 ปี (S.D.= 4.67 ปี) มีระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 38.89 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 58.33 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 55.56 ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร ร้อยละ 66.67 มีมัธยฐานของรายได้ 15,000 บาท (P25= 10,000: P75= 25,000) มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 55.56 ตามลำดับ

2) กลุ่มเปรียบเทียบ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.33 มีอายุเฉลี่ย 48.27 ปี (S.D.=5.25 ปี) มีระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 41.67 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 66.67 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 61.11 ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร ร้อยละ 72.22 มีมัธยฐานของรายได้ 13,500 บาท (P25= 10,000: P75= 25,000) มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 75.00 ตามลำดับ รายละเอียดตามตารางที่ 4.1

3) การเปรียบเทียบผลต่างคะแนนเฉลี่ยของความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การมีส่วนร่วม แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน ภายในและระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง

พบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีผลต่างคะแนนเฉลี่ยของความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การมีส่วนร่วม แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนสูงกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value<0.001)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลต่างคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ปัจจัย	การทดลอง	กลุ่ม	$\bar{X}$	SD	$\bar{d}$	95%CI	t	p-value
ความรู้ฯ	ก่อนทดลอง	กลุ่มทดลอง	10.02	2.03				
		กลุ่มเปรียบเทียบ	9.52	2.10	0.50	-0.47-1.47	1.02	0.309
	หลังทดลอง	กลุ่มทดลอง	13.44	1.85				
		กลุ่มเปรียบเทียบ	10.27	2.15	3.17	2.21-4.11	6.66	<0.001**
ทัศนคติ	ก่อนทดลอง	กลุ่มทดลอง	19.00	3.76				
		กลุ่มเปรียบเทียบ	19.23	3.77	-0.47	-2.24-1.29	-0.53	0.596
	หลังทดลอง	กลุ่มทดลอง	22.72	4.63				
		กลุ่มเปรียบเทียบ	20.25	3.75	2.47	0.48-4.45	2.48	0.015
การรับรู้ความ	ก่อนทดลอง	กลุ่มทดลอง	17.94	4.01	0.58	-1.30-2.47	0.614	0.540

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลต่างคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ปัจจัย	การทดลอง	กลุ่ม	$\bar{X}$	SD	$\bar{d}$	95%CI	t	p-value
สามารถแห่งตนฯ		กลุ่มเปรียบเทียบ	17.36	4.03				
	หลังทดลอง	กลุ่มทดลอง	20.30	3.51				
		กลุ่มเปรียบเทียบ	18.36	3.92	1.94	0.19-3.69	2.21	0.029
การมีส่วนร่วม	ก่อนทดลอง	กลุ่มทดลอง	19.00	3.76				
		กลุ่มเปรียบเทียบ	19.13	3.61	-0.13	-1.87-1.59	-0.15	0.873
	หลังทดลอง	กลุ่มทดลอง	25.88	2.64				
		กลุ่มเปรียบเทียบ	19.27	3.70	6.61	5.09-8.12	8.70	<0.001**
แรงสนับสนุนทางสังคม	ก่อนทดลอง	กลุ่มทดลอง	22.58	1.96				
		กลุ่มเปรียบเทียบ	22.38	2.08	0.20	-0.75-1.14	0.40	0.685
	หลังทดลอง	กลุ่มทดลอง	25.94	2.11				
		กลุ่มเปรียบเทียบ	23.27	1.73	2.67	1.75-3.57	5.85	<0.001**
พฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน	ก่อนทดลอง	กลุ่มทดลอง	18.94	1.67				
		กลุ่มเปรียบเทียบ	18.1	1.62	0.33	-0.44-1.10	0.85	0.394
	หลังทดลอง	กลุ่มทดลอง	22.94	2.11				
		กลุ่มเปรียบเทีย	20.05	1.85	2.89	1.95-3.82	6.17	<0.001**

**p-value<0.01

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่า ผลของการรับรู้ความสามารถแห่งตนและแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีผลต่างคะแนนเฉลี่ยของความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การมีส่วนร่วม แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี สูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยพัฒนาโปรแกรมจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม มีองค์ประกอบในการพัฒนาและการสร้างองค์ความรู้ผ่านกิจกรรมเพิ่มสาระน่ารู้เรื่องโรคไข้เลือดออกโดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เปิดโอกาสในการพูดคุยซักถาม ทำความเข้าใจแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการสร้างการรับรู้ที่ถูกต้องจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสร้างความรอบรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การรณรงค์ การเสนอข้อคิดเห็น การออกแบบการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกร่วมกัน วางแผนในการดำเนินงานร่วมกัน และกิจกรรมเสริมแรงให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพ ความเข้าใจข้อมูลด้านสุขภาพ การประเมินข้อมูลด้านสุขภาพ การใช้ข้อมูลด้านสุขภาพ และการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ

สอดคล้องกับการศึกษาของศศิวิมล จันทร์มาลี และคณะ[11] พบว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มทดลองมีระดับความรู้และทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง หลังเข้าร่วมโปรแกรมระดับความรู้และทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นเป็นระดับมาก และระดับดีตามลำดับ ซึ่งพบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยความรู้และทัศนคติก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมพบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรม กลุ่มทดลองมีระดับคะแนนเฉลี่ยความรู้และทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ณิชรัตน์ ป้องแก้ว, สามารถ ใจเตี้ย และสิวลี รัตนปัญญา[12] พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนโดยใช้หลัก 5R ของประชาชนตำบลกลางเวียง ส่วนใหญ่มีระดับความรู้น้อย รองลงมามีระดับความรู้ปานกลาง และมีระดับความรู้ดี ตามลำดับ การประเมินผลสัมฤทธิ์ความรู้หลังการเข้าร่วมกิจกรรม การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนโดยใช้หลัก 5R ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าคะแนนทดสอบความรู้เฉลี่ยหลังทดลองใช้ชุดกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนโดยใช้หลัก 5R สูงกว่าก่อนทดลองใช้กิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนโดยใช้หลัก 5R อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ณัทกร วิฑิตถิรานันท์[13] พบว่า หลังการทดลองผลต่างคะแนนเฉลี่ยของความรู้เรื่องการจัดการขยะ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการขยะ การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในการจัดการขยะ ความตั้งใจในการจัดการขยะ และพฤติกรรมการจัดการขยะของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ณัฐวุฒิ กกกระโทก และคณะ[14] พบว่า หลังการได้รับโปรแกรมการพัฒนาความรู้และพฤติกรรมสุขภาพในการจัดการขยะ กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ในการจัดการขยะสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value<0.01) และหลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพในการจัดการขยะสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value<0.01) สุทธิดา สืบทรัพย์[15] พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติพบว่าคะแนนเฉลี่ยความรู้ หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3Rs เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p<0.05) ฉัตรนภา สนองบุญ[16] พบว่า ในกลุ่มทดลองหลังเข้าร่วมโครงการมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เรื่อง 5 Rs พฤติกรรมและแรงจูงใจในการลดขยะมูลฝอยในครัวเรือน เพิ่มขึ้นและสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับเชื่อมั่น 95% (P-value<0.001) และพบว่าปริมาณขยะในครัวเรือนของกลุ่มทดลอง จำนวน 30 ครัวเรือนหลังเข้าร่วมโครงการฯ ลดลง 16.2 กิโลกรัม จาก 5 1.2 เป็น 35.0 กิโลกรัม และลดลงกว่ากลุ่มควบคุมจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมสร้างแรงจูงใจในการลดปริมาณขยะมูลฝอยครัวเรือน โดยใช้หลักการลดขยะมูลฝอย 5Rs สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยครัวเรือนได้หากประชาชนในพื้นที่ได้รับการอบรมให้ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ พระทองเจริญ อุปสนโต และคณะ[17] พบว่า การสร้างโปรแกรม คือ 1) หลักการของโปรแกรม 2) เป้าหมายของโปรแกรม 3) จุดมุ่งหมายของโปรแกรม 4) เนื้อหาสาระของโปรแกรม 5) ระยะเวลาที่ใช้ของโปรแกรม 6) การเลือกผู้ทำหน้าที่แสดงธรรม 7) สื่อและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง และ 8) การประเมินผลโปรแกรม และการทดลองโปรแกรมพบว่ามีคะแนนความรู้ด้านภาวนา 4 จิตสำนึกในการจัดการขยะและพฤติกรรมในการจัดการขยะมากกว่าก่อนการทดลองที่ระดับ 0.05 กลุ่มทดลองหลังเข้าอบรม มีคะแนนมากกว่ากลุ่มควบคุม ที่ระดับ 0.05 กลุ่มทดลองหลังการอบรม 1 เดือนมีคะแนนความรู้ด้านภาวนา 4 จิตสำนึกในการจัดการขยะและพฤติกรรมในการจัดการขยะมากกว่าก่อนและหลังทดลองที่ระดับ 0.05 และวิริยะภูมิ จันทร์สุภาเสน

[18] พบว่าการเปรียบเทียบคะแนนความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อของพนักงานทำความสะอาด ก่อนและหลังการอบรมโปรแกรม “Cleaners Safety” พบว่าหลังการอบรมโปแกรม “Cleaners Safety” พนักงานทำความสะอาด มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อหลังจากการอบรม เพิ่มขึ้นกว่าก่อนการอบรมโปรแกรม “Cleaners Safety” อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความปลอดภัยในการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อของพนักงานทำความสะอาด ก่อนและหลังการอบรมโปรแกรม “Cleaners Safety” พบว่า มีคะแนนพฤติกรรมความปลอดภัยในการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อ หลังจากการอบรมเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการอบรมโปรแกรม “Cleaners Safety” อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 โปรแกรมมีประสิทธิผลในการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ควรนำโปรแกรมดังกล่าวไปสร้างองค์ความรู้แก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ให้เกิดประสิทธิผล หรือ ขยายผล หรือ ประยุกต์ใช้กับกลุ่มโรคอื่น หรือ พื้นที่อื่น

1.2 ในการวิเคราะห์รายข้อด้านการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ประชาชนยังมีปัญหาเรื่องการคัดแยกขยะ และการกำจัดยะที่ถูกต้องเหมะสม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเร่งสร้างองค์ความรู้ความตระหนักเรื่องการคัดแยกขยะ และเสนอทางเลือกในการกำจัดขยะที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี การสร้างความตระหนัก และติดตามดูแลติดตามส่งเสริมความรู้ในการจัดการขยะของประชาชน เพื่อการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานีที่มีประสิทธิผลต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบโปรแกรมการรับรู้ความสามารถแห่งตนและแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานีกับโปรแกรมอื่นเพื่อดูประสิทธิผลของโปรแกรม

2.2 ควรมีการศึกษาหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี แบบผสมผสาน และและขยายพื้นที่ในการศึกษา

2.3 ควรทำการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อดูนวัตกรรมที่ผ่านมาว่ามีอะไรบ้าง มีแนวทางใดที่ใช้ได้ผลและไม่ได้ผล และหาแนวทางสร้างนวัตกรรม หรือ วิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการขยะของประชาชนตำบลกลาง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. Jambeck, J. R., et al. Plastic waste inputs from land into the ocean. Science 2015; 347(6223), 768-771.
2. กรมควบคุมมลพิษ. ข้อมูลขยะมูลฝอยชุมชน เอกสารประกอบการจัดทำรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565.
3. Bandura, A. Self – efficacy : The exercise of control. New York : W.H. Freeman. and company, 1997.
4. House, J. S. Work Stress and Social Support. Reading, MA: Addison-Wesley, 1981.
5. Li, F., & Zhang, Y. Social support and recycling behavior: Evidence from urban China. Journal of Environmental Studies 2011; 12(3): 45-60.

6. Tadesse, T. Environmental concern and its implications to household waste separation and disposal: Evidence from Mekelle, Ethiopia. African Journal of Environmental Science and Technology 2009; 3(11): 410-415.
7. Ojedokun, O., & Balogun, S. K. Self-efficacy and attitude towards waste management. Journal of Applied Social Psychology 2011; 41(1): 90-99.
8. Strecher, V. J., DeVellis, B. M., Becker, M. H., & Rosenstock, I. M. The role of self-efficacy in achieving health behavior change. Health Education Quarterly 1986; 13(1), 73-92.
9. Lemeshow, S. Adequacy of Sample Size in Health Studies. Chichester: John Wiley & Sons, 1990.
10. ณัทกร วิฑิตถิรานันท์. ผลการสร้างการมีส่วนร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนเขตชุมชนชลประทาน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน 2565; 7(3): 31-42.
11. ศศิวิมล จันทร์มาลี และคณะ. ผลของโปรแกรมการให้ความรู้และทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยในตำบลข้าวงาม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9 ปี 2566; 17(1): 150-165.
12. ณิชรัตน์ ป้องแก้ว, สามารถ ใจเตี้ย, และสิวลี รัตนปัญญา. ผลของกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน โดยใช้หลัก 5R ของประชาชน ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2565.
13. ณัทกร วิฑิตถิรานันท์. ผลการสร้างการมีส่วนร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนเขตชุมชนชลประทาน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม และสุขภาพชุมชน 2565; 7(3): 31-42.
14. ณัฐวุฒิ กกกระโทก และคณะ. ผลของโปรแกรมการพัฒนาความรู้และพฤติกรรมสุขภาพในการจัดการขยะ กรณีศึกษาตำบลหนองหอย อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี 2565; 14(1): 322-336.
15. สุทธิดา สืบทรัพย์. ผลของโปรแกรมการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3Rs ต่อความรู้การจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน เทศบาลตำบลเมืองศรีไค อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี 2564; 9(1): 101-114. 2564.
16. ฉัตรนภา สนองบุญ. ผลของโปรแกรมสร้างแรงจูงใจในการลดปริมาณขยะมูลฝอยครัวเรือน ของประชาชน ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2563.
17. พระทองเจริญ อุปสนโต, และคณะ. โปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร 2562; 7(3): 698-709.
18. วิริยะภูมิ จันทร์สุภาเสน. ผลของโปรแกรมอบรม “Cleaners Safety” ต่อความรู้ และพฤติกรรมความปลอดภัยในการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อ ในพนักงานทำความสะอาด โรงพยาบาลพะเยา. วารสารการพยาบาล การสาธารณสุขและการศึกษา 2560; 18(1): 113-122.